

אלול התשע"ז

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

"ניצבים-וילך בהכנה לשנה החדשה"
לפרשות ניצבים וילך

3. **נוהגים לברך איש את רעהו :**
"תכלה שנה וקללותיה , תחל שנה וברכותיה"
 ייתכן שמקור הברכה בפיוט "אחות קטנה" המופיע כיום כמעט בכל המחזורים לראש השנה, הפותח.
4. **הפיוט "אחות קטנה" :**
אחות קטנה תפילותיה - עורכה ועונה תהילותיה
אל נא רפא נא למחלותיה- תכלה שנה וקללותיה
 פיוט זה נאמר לפני תחילת תפילת ערבית ברגע המעבר משנה לשנה. המעבר המודגש בשיר, הוא מאכזבות השנה החולפת (תכלה שנה וקללותיה) לתקוות השנה הבאה ונכנסת (תחל שנה וברכותיה).
 הפיוט התחבר במאה ה 12 על ידי ר' אברהם החזן גירונדי, בן דורו של הרמב"ן, שחי בספרד.
5. **מקור הפיוט כנראה בברייתא במגילה (לא ע"ב) :**
"רשב"א אומר: עזרא תיקן להם לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבמשנה תורה קודם ר"ה. מאי טעמא? אמר אבבי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה".
 מסביר הרב דורון ותקין שלפי פשט הברייתא ניתן להבין, שתקנת עזרא היתה לקרוא את הקללות לפני ר"ה, כדי שאם חטאו ישראל ח"ו, הקללות שהם האומים, העונשים, ופריעת החשבון לא יימשכו לשנה החדשה, וניכנס אליה נקיים ומחודשים.
6. **התוס' (שם ד"ה קללות) :**
לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרוא שבת אחת קודם ר"ה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל, שלא להסמיך הקללות לר"ה.

הגענו כמעט לסוף התורה. נאזנו הארוך של משה מסתיים. 611 מצוות מתוך 613 כבר נאמרו, והאירועים בפרשות שנתו מתרכזים בימיו האחרונים ובפרט ביומו האחרון של משה רבנו.

פרשת ניצבים נפתחת במילים.

1. **דברים כ"ט ט :**

אתם ניצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם... לעברך בברית ה' אלוהיך".

לעומתה פותחת פרשת וילך,

2. **דברים לא,א :**

וילך, משה; וידבר את-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל
 בעוד ניצבים מסמל סטטיות ויציבות, הרי וילך מסמל התקדמות ותנועה.

יש לשאול : מה יותר טוב, מה עדיף - להיות קבוע ובלתי משתנה, או להיות דינמי וזורם?

ברור שיש בחיים דברים שחייבים להיות 'ניצבים' – קבועים, יציבים, בלתי משתנים! כך האמונה, כך נאמנות בני זוג, כך מידות טובות – אלו צריכים להיות יציבים ואיתנים.

לעומת זאת יש דברים שעדיף שיהיו דינמיים וניתנים לשינוי, ולא רק דברים רעים, אלא פשוט יש דברים שמשתנים עם הזמן וטוב למי שיכול להשתנות ולהתרגל למציאות המשתנה.

אנו עומדים בפתיחת שנה חדשה הבאה עלינו לטובה.

גם המילה 'שנה' קשורה לשתי משמעויות אלו :

מצד אחד שנה באה מלשון שינוי – השנה החדשה חייבת להיות שונה מקודמתה, טובה יותר ומועילה יותר, וגם אם השנה האחרונה הייתה שנה מוצלחת ומעולה, ושהייתה בה עליית מדרגה בכל המובנים – השנה הבאה יכולה להיות מדרגה נוספת. וודאי אם היתה השנה שחלפה שנה שיש בה הרבה מה לתקן ולשנות.

ולפי זה מתחדשת הבנה בתקנת עזרא לקרוא את הקללות לפני ר"ה, והיא: להכין את התשובה של השנה הבאה.

במילים אחרות, יש להבחין בשני תהליכים בחגי תשרי: תהליך העבודה - חשבון נפש, תפילה, בקשת סליחה ומחילה ורצון להשתנות. התהליך הבא אחריו - תהליך של בניה וצמיחה.

ה'ניר' - הוא תהליך החריש המקדים, תהליך שבו האדמה הקשה עוברת תיחוח ומתעוררת לחיים בציפייה לגשם. זהו תהליך קשה ומפרך הכולל עבודה קשה ולעיתים אף כאבים ממשיים.

אך התהליך שבא לאחר חריש זה הוא תהליך של שמחה ומילוי, תהליך של עבודה שתמלא בע"ה בטוב את השנה הבאה עלינו לטובה. תהליך של צמיחה.

כאשר נמצאים במהלך העבודה, רואים פעמים רבות בעיקר את הקושי. יאוש עלול להזדחל לתוך המחשבה שאולי איננו יודעים לעשות את עבודתנו כראוי, שאולי איננו מספיק טובים. תהליך זה הוא חשוב, יש צורך בתיחוח ובקושי, זה חלק מהעבודה. אך יחד אתו ולא פחות, יש צורך באימוץ הדעת וצהלת הרוח. - היא השמחה היא שתוביל אותנו בסופו של דבר למקום הטוב הנכון והאמיתי.

נחזור למשמעות המילה שנה:

מצד שני, המילה שנה היא גם מלשון שינון. כשאדם שונה וחוזר ועושה את אותו דבר שוב ושוב! ("ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד" כאמור בחגיגה ט', ב'). אכן מעגל השנה חוזר על עצמו ללא שינוי - שוב ושוב ראש השנה, יום הכיפורים, סוכות, סתיו, חנוכה, חורף, ט"ו בשבט, פורים, וכו'.

החכמה היא לדעת לאזן ולמצוא את התחומים שבהם נכון להיות ניצבים, ואת התחומים שבהם נכון להיות בהליכה, בבחינת 'וילך'.

אנו חיים היום בעולם שמתעדכן ללא הרף - כל חצי שנה יוצא דגם חדש של סמארטפון, כל יומיים יש טרנד חדש שתופס כמעט את כולם, אם לא כל הזמן עוקבים אחרי החידושים אז אתה כבר לא מעודכן וכאילו לא רלבנטי.

דווקא בעולם כזה, חשוב מצד אחד לזרום עם השינויים ולהיות מסוגל להשפיע בעולם הזה עם כל העדכוניים שבו, ומצד שני לשמור על יציבות בערכים החשובים, באמונה ובעוצמה הפנימית. אם לא תהיה לנו העוצמה הפנימית היציבה, אנחנו עלולים להיסחף עם כל רוח חולפת. דווקא היציבות יכולה לתת לנו את הכוח לעשות את השינוי כשזה נכון ואמיתי.

7. ומוסיף המהרש"א (שם, בביאורו לתוס'):

ותקן פרשת נצבים קודם ר"ה כדי שתכלה קללות שבכי-תבוא הנאמר על בית שני קודם ר"ה, שלעתיד לבוא יהיו נגאלים ע"י התשובה כמפורש בפרשת נצבים: "ושבת עד ה' ... ושב ה'". וכן נפסק בשו"ע (או"ח תכח, סעי' ד): "אתם נצבים קודם ר"ה".

פרשת נצבים הבאה לפני ראש השנה, אם כן באה להפריד בין הקללות שבכי תבוא לראש השנה. אם כן עולה שלפני ראש השנה ממש ההתכוננות אינה ע"י קללות אלא ע"י תשובה.

אך קשה: מדוע נוהגים לפתוח את השנה בפיוט המזכיר את קללותיה של השנה החולפת? הרב דורות ותקין מיישב את הקושי לפי הסברו של הרב עוזי קלכהיים לדברי הרב קוק.

8. באר מגד ירחים - לחודש תשרי:

"חשבון הנפש וסלוד היראה - הם ניר התשובה: אומץ הדעת וצהלת הרוח - ראשית תבואתה."

9. ומבאר הרב עוזי קלכהיים זצ"ל:

"בתהליך התשובה, יש להבחין בין השלבים המכניסים את הדרך להופעתה, ובין השלבים המהיים כבר את בנינה של התשובה".

יש מצב שחשבון הנפש הוא חשבון קשה, ייסורים קשים שהנפש נכווית ומתייסרת בהם וייסורים אלו אינם רק להרע ולהעניש, הם נועדו לנתק את הנפש מהחטא ורשמיו.

אלו תהליכים ראשוניים המכניסים את הנפש לתשובה, שכן הגדיר הרב קוק "ניר התשובה" שפירושו חריש מקדים של חשבון נפש וסלידה מחטא.

מדגיש הרב דורות ותקין שעיקר התשובה היא ע"י "אמץ הדעת וצהלת הרוח" - אימוץ רוחני והגברת ערך האישיות, הבניין החיובי שמתחיל מהצמיחה הבאה בעקבות חשבון הנפש והסלידה מהחטא.

אם ח"ו חשבון הנפש היה מוליד מורד (ובלשון הראי"ה: 'נביקת רוח') ושבירת האופי, לא היתה מתאפשרת הנביטה וההתפרצות הפנימית.

הכלל כמו הפרט, עובר חשבונות נפש פנימיים וחיצוניים מידי שנה. חשבונות אלו, אף שמבחוץ נראים כקללה - איום ועונש כמו הקללות בפרשת כי תבוא, הם סלידה והתייסרות המצמיחות את חשק העבודה, וצפיית הגאולה שתבוא במהרה - "תחל שנה וברכותיה".

אם כן עולה שהפיוט בכניסתו של חג לא מציין את קללת וזילות השנה שחלפה, אלא דווקא מציין את כמיהת הנפש לצמיחה, לחילוף עצמות לקראת השנה שתבוא - "לברכה ולא לקללה".

ה' מבטיח למשה כי אחרי מותו בני ישראל יחטאו (ויסבלו מכל הקללות שיבואו אליהם). משה נפרד מעם ישראל ומסיים את כתיבת התורה.

14. דברים ל"א ט:

"וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לְוִי הַנִּשְׁאָאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית ה' וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל" משה עובר משבט לשבט ומוסר להם את שירת האזינו (הכללית, לכל עם ישראל) ואת ברכתו הפרטית של כל שבט. על פי המדרש משה אף מוסר לכל שבט עותק של התורה (ולפיכך סיים משה כתיבת 13 ספרי תורה זהים באותו יום).

שתי המצוות האחרונות בתורה באות בפרשת "וילך" ומהוות מעין ניסיון נואש למנוע את הפורענות העתידית.

15. דברים ל"א י-יט:

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר - מִקֶּץ שִׁבְעַת שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחֹג הַסְּכּוֹת, בְּבֹא כָל יִשְׂרָאֵל לְרִאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֶל-לוֹהֵיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֹגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם. הַקֵּהל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ...

וְעַתָּה כָּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמָּדָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימָה בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה לִי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל

שתי המצוות - הקהל וכתיבת ספר תורה על ידי כל אדם מעם ישראל - חותמות את רשימת תרי"ג המצוות שנצטוו בהן ישראל.

עיקרה של מצוות הקהל היא מצווה על הקהל הדורשת התכנסות ציבורית מקיפה (הכוללת אפילו הנשים, הטף והערלים, שפטורים בדרך כלל ממצוות ראייה, ומחויבים להשתתף במעמד זה) בעזרת הנשים הסמוכה לבית המקדש שבירושלים, הנערכת אחת לשבע שנים במוצאי שנת השמיטה, לשם שמיעת קטעים מספר משנה התורה על ידי מלך ישראל.

מצוות כתיבת ספר תורה, לעומתה, היא מצווה פרטית ואישית שמצווה בה כל אדם מישראל בכל דור ודור, בגלות כבארץ ישראל, לכתוב ספר תורה פרטי.

כדי לעמוד על משמעות שתי מצוות אלו יש לתת את הדעת להקשר המדויק שבו הן נאמרות.

עיון במבנה הפרשה מלמד ששתי המצוות קוטעות פרשה אחרת המקיפה אותן משתי עבריהן.

16. דברים ל"א ט:

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לְוִי הַנִּשְׁאָאִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' וְאֶל כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל פְּסוּקִים י-כא מצווים על מעמד ההקהל ועל כתיבת ספר התורה, ופסוקים כב-כו חוזרים לכתובת התורה ע"י משה.

כאמור, פרשת ניצבים נקראת תמיד לפני ראש-השנה. רמז לדבר מצאו חז"ל במילה "היום", המכוון לראש-השנה.

כשם שמשה רבנו העמיד את עם-ישראל כדי להכניסו בברית עם הקב"ה, כך נוצרת גם בראש-השנה 'ברית' של התקשרות פנימית בין עצם המהות של עם-ישראל והקב"ה. התקשרות זו באה לידי ביטוי על-ידי התורה והמצוות, המחברות את עם-ישראל לה'.

מסביר הרב אלעזר אהרנסון שמעמד פרשת ניצבים מותאם לראש השנה. כשם שנאמר: "אתם ניצבים היום כולכם" - כך מדי שנה אנו ניצבים כולנו בפני הקב"ה לדין. אמנם פרשת ניצבים עוסקת בתוכחה, ואפילו בצורה קשה ביותר. העונשים בתוכחה הינם גם על האדמה.

10. דברים כ"ט כב:

"וְגִפְרִית וְמֶלַח שֹׁרֶפֶה כָּל-אַרְצָה לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא-יַעֲלֶה בָּהּ כָּל-עֵשֶׂב כְּמַהֲפַכַת סֹדִם וְעַמְרָה אֲדָמָה וְצַבִּיִּים אֲשֶׁר הִפְדָּה בְּאֶפְסוֹ וּבְחֻמְתָּו"

11. וגם על עם ישראל (דברים כ"ט כז):

"וַיִּתְּשֶׁם ה' מֵעַל אֲדָמְתָם בְּאֶף וּבְחֵמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַחם אֶל-אַרְץ אַחֲרַת כְּיוֹם הַזֶּה"

אולם פרשת ניצבים מביאה אתה את החידוש שנעדר מפרשת כי-תבוא. היא פותחת את דלת התשובה. הפרשה מבטיחה.

12. דברים ל' א:

"וְהָיָה כִּי-יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ."

גם הברכה תגיע וגם הקללה תגיע, אולם בניגוד לסיום פרשת כי-תבוא, פרשת ניצבים (בדומה לבחוקותי שמסיימת בנחמה) מכריזה כי הקשר בין עם ישראל לקב"ה הוא נצחי ואינו ניתן לפירוק על ידי אף אחד מהצדדים.

אמנם עם ישראל גלה מארצו, אך לא מדובר בהשלכה סופית אלא שמתוך הגלות תבוא התשובה והחזרה לארץ. זוהי הנחמה האמיתית על הצרות. ככל שהצרות יתגברו, בסופו של דבר תגיע התשובה ואתה חידוש הברית והקשר וחזרה למצב בו הברכות חלות. פרשת ניצבים מדגישה כל זאת ומהווה את הנחמה לפרשת התוכחה בכי תבוא.

פרשת וילך, הפרשה הקצרה ביותר בתורה, הנאמרת ביומו האחרון של משה רבנו כפי המובן מהפסוק.

13. דברים ל"א ב:

"בן מאה ועשרים שנה אנוכי היום".

באותו יום ממש, משה מקבל את הנבואה האחרונה שלו. הנבואה שאיננה אופטימית כלל.

שכתוב "ואהבת את ה' אלוֹקֶיךָ בכל לבבך", "בשני יצריך". ביצר הטוב והרע יחדיו.

על-פי זה מובנת הכאת החטא הכללית ב"על חטא" במה שאומרים: "על חטא שחטאנו לפניך ביצר-הרע". לכאורה זה לא מובן, שהרי כל החטאים שמפרטים בנוסח של "על חטא", נגרמים על-ידי היצר-הרע, ואם כן מהו החטא המיוחד שעליו אומרים "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע"?

אלא שהכוונה היא שזהו החטא שחוטאים ביצר-הרע גופו, שלא מבררים ומזככים אותו, אלא מכלים ומאבדים אותו, ובכך מסירים אותו מן הדרך, שאינו יכול להגיע לתכלית בריאתו - שהאדם יתגבר עליו וינצחו.

יהי רצון וזוכה בשנה הבעל"ית לדעת להבדיל מתי יש לעמוד ניצבים, מתחי יש להמשיך וללכת, ובעיקר, לממש את "בכל דרכך דעהו" ולהצליח לעבוד את ה' בשני היצרים יחד.

17. דברים ל"א כב-כו:

וְיִהְיֶה כְּכֹלֹת מִשֶּׁה לְכַתֵּב אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל סֵפֶר עֵד תְּמִם. וַיֵּצֵא מִשֶּׁה אֶת הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית ה' לֵאמֹר: לְקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה..

ונשאלת השאלה: מה עומד ביסוד מבנה מוזר זה? מדוע המצוות העתידיות מופיעות בעיצומו של תיאור האירוע העכשווי, שבו משה כותב את התורה ומוסר אותה למשמרת ללויים?

אלא שמבנה הפרשה מלמד שהמצוות המופיעות בתווך הן חלק מכתובת התורה על ידי משה. על סף מיתתו, משה משקיע את כל מרצו כדי להבטיח את המשכיות ונצחיות התורה גם לאחר מותו. הדרך שבה הוא עושה זאת היא בראש ובראשונה כתיבת ספר התורה ומסירתו ללויים לשם הנחתו למשמרת בקודש הקדשים; אך משה יודע שאין די בכתיבה חד-פעמית של ספר התורה. לכך יש להוסיף גם מצוות שיבטיחו את נצחיות ומרכזיות התורה בתודעת העם לעתיד לבוא.

הציווי הכפול - הן על ההתכנסות הלאומית אחת לשבע שנים, והן על כתיבת ספר התורה האישי - הוא שמשלים ומשכלל את הפעולה היסודית, שהיא כתיבת התורה על ידי משה עצמו, רגע לפני מיתתו.

התורה צריכה להיות קרובה לכל אחד ואחד, על מנת שיזכור תמיד לשומרה, המצווה הפרטית "והגית בו יומם ולילה" והמצוות הכללית פעם בשבע שנים נועדו שתיהן לאותה מטרה והיא מניעת החטאים מעם ישראל, למרות שהתורה מגלה בפירוש ולפי דבר ה' שחטאים אלו יקרו ויגרמו איתם לתוצאות הקשות, ואף משה אומר זאת לשבטים.

18. דברים ל"א כז:

"כִּי אֲנֹכִי יֹדְעֵתִי אֶת-מְרִיךְ וְאֶת-עֲרֹפֶךָ הַקָּשָׁה הֵן בְּעוֹדְנִי חֵי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמְּרִים הַיְתִם עִם-ה' וְאִף כִּי-אֲחֲרַי מוֹתִי" 19. שהרי כבר נאמר בקידושין ל"ב:

"בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין"

נסיים בהבנת משמעות משל ידוע זה – שהרי אפילו משל של חכם בשר ודם, ועל-אחת-כמה-וכמה משל שבתורה - צריך להיות מכוון להסברת הנמשל.

לכאורה, "תבלין" אינו משל מכוון לתורה, שהרי התבלין אינו מבטל את המאכל, ואילו התורה צריכה לבטל את היצר-הרע, ואם כן מהו הפירוש "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין"?

והביאור הוא שכשם שתבלין אינו מבטל את המאכל, אלא אדרבה, מטיבו ומכשירו להיות ראוי למאכל אדם, ועל-ידי זה יתעלה המאכל, כך גם הפעולה שדורשת התורה לטיפול ביצר-הרע היא לא לכלות ולאבד את היצר-הרע, אלא אדרבה, לבררו ולזככו, שלא זו בלבד שלא יהיה מונע לעבודת ה', אלא שגם הוא יעבוד את ה', כמו